

# Werkboek

## Venture- & Masterclasses



GROEN KENNISNETWERK

Dit werkboek werd mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het Onderwijsvernieuwings Programma (OVP)

**Auteurs:**

Wiggele Oosterhoff,  
Mandy van Vugt,

[w.oosterhoff@ares.nl](mailto:w.oosterhoff@ares.nl)  
[m.van.vugt@ares.nl](mailto:m.van.vugt@ares.nl)

# Inhoudsopgave

<b>INHOUDSOPGAVE</b> .....	<b>1</b>
<b>WOORD VOORAF</b> .....	<b>2</b>
<b>1 AANLEIDING</b> .....	<b>3</b>
<b>2 VENTURECLASS</b> .....	<b>4</b>
2.1 ESSENTIE EN DOEL.....	4
2.2 AANWIJZINGEN VOOR DOCENTEN EN STUDENTEN .....	4
2.2.1 <i>Studenten</i> .....	4
2.2.2 <i>Programma</i> .....	5
2.2.3 <i>Opening</i> .....	5
2.2.4 <i>Casus</i> .....	5
2.2.5 <i>Ruimte en materialen</i> .....	6
2.2.6 <i>Begeleiding</i> .....	6
2.2.7 <i>Presentatie</i> .....	6
2.2.8 <i>Jury</i> .....	6
2.2.9 <i>Discussie</i> .....	8
2.2.10 <i>Afsluiting en einde</i> .....	8
2.2.11 <i>Prijzen en patenten</i> .....	8
2.2.12 <i>Evaluatie</i> .....	8
<b>3 MASTERCLASSES</b> .....	<b>10</b>
3.1 ESSENTIE EN DOEL.....	10
3.2 AANWIJZINGEN VOOR DOCENTEN EN STUDENTEN .....	10
3.2.1 <i>Studenten</i> .....	10
3.2.2 <i>Programma</i> .....	11
3.2.3 <i>Master-ondernemer / CEO</i> .....	11
3.2.4 <i>Studenten</i> .....	12
3.2.5 <i>Ondernemerschapstest</i> .....	12
3.2.6 <i>Begeleiding</i> .....	13
3.2.7 <i>Intervisie</i> .....	13
3.2.8 <i>Samen eten</i> .....	13
3.2.9 <i>Evaluatie</i> .....	14
<b>4 LITERATUURLIJST</b> .....	<b>17</b>

## Woord vooraf

Dit werkboek is geschreven in het kader van het OVP-project 'Inbouwen Masterclass Ondernemerschap en Ventureclass Business Development in curriculum HAO'. Ervaringen bij o.a. Aeres Hogeschool Dronten ten aanzien van het organiseren van Ventureclasses en Masterclasses liggen aan dit werkboek ten grondslag.

Het werkboek is geschreven als een 'docentenhandleiding'. Van de onderwijsvormen 'Ventureclass' en 'Masterclass' zijn in dit werkboek essentie en doel beschreven. Vooral zijn aanwijzingen voor docenten en studenten opgenomen, zoals bijvoorbeeld programma, te gebruiken formulieren, aanwijzingen voor de docent als 'dagvoorzitter', enz.

Het werkboek is zowel in het groen Mbo als Hbo te gebruiken. Ten aanzien van het Mbo is het advies om het met name bij niveau 3 en 4 in de bovenbouw te gebruiken.

We wensen de gebruikers veel plezier bij het werken met deze werkvormen.

Wiggele Oosterhoff,  
Mandy van Vugt

Dronten, december 2017

# 1 Aanleiding

Onderwijs en ondernemerschap vormen samen een spannende combinatie. Er zijn mensen die beweren dat je ondernemerschap niet kunt leren. Er zijn (groene) scholen die (delen van) opleidingen op het gebied van ondernemerschap verzorgen.

Bij Wageningen UR (LEI en ECS) werd en wordt onderzoek gedaan naar ondernemerschapsonwikkeling, in de dubbele betekenis van het woord: 1) het vakgebied ondernemerschap en 2) onderwijs op het gebied van ondernemerschap (leven-lang-leren). Achter in dit werkboek is een publicatielijst opgenomen.

Het (praktijk) onderzoek op dit gebied maakt duidelijk dat (beroeps-)onderwijs op het gebied van ondernemerschap nieuwe en uitdagende werkvormen vraagt. Ook de relatie met de praktijk (echte ondernemers) is heel belangrijk.

In dit werkboek worden twee didactische werkvormen op het gebied van ondernemerschaps-onderwijs beschreven:

1. Ventureclass
2. Masterclass

Per onderdeel wordt beschreven:

- ✓ De essentie en het onderwijskundig doel van deze werkvorm;
- ✓ Aanwijzingen voor docenten en studenten, inclusief te gebruiken formulieren.

## 2 Ventureclass

### 2.1 Essentie en doel

De Ventureclass is een 'geconcentreerde' didactische werkvorm waarbij een ondernemer of een groep ondernemers een vraagstuk presenteert aan een groep studenten die hiervoor innovatieve en bruikbare oplossingen moeten bedenken.

Door deze werkvorm worden studenten gestimuleerd om buiten (eigen) kaders te denken en creatieve oplossingen voor (echte) ondernemersvraagstukken te bedenken. Ze leren deze oplossingen in een pitch te presenteren.

Competitie kan een extra dimensie aan een Ventureclass geven. De ondernemer(s) die het vraagstuk inbrengen kan een prijs uitloven voor het beste idee.

De Ventureclass kan gezien worden als een soort 'snelkookpan-methode' om tot nieuwe ideeën te komen. Tijdsdruk en competitie zijn daarom twee belangrijke elementen van deze onderwijsvorm.

### 2.2 Aanwijzingen voor docenten en studenten

#### 2.2.1 *Studenten*

Het aantal studenten dat aan een Ventureclass meedoet, ligt niet vast maar kan variëren. Een minimum aantal studenten van ca. 15 is gewenst.

Studenten werken in kleine groepjes (3 tot 5 studenten) aan het ondernemersvraagstuk.

De totale groepsgrootte kan dientengevolge ook variëren tot wel 30 studenten.

Indien de groep nog groter wordt, neemt het aantal pitches teveel toe (zie programma) waardoor de scherpste van het dagdeel minder wordt.

Het is aan te bevelen om met gemengde groepen studenten te werken. Dit betekent dat studenten van (geheel) verschillende opleidingen bij elkaar in een groep (3-5) studenten) zitten. In de praktijk en uit onderzoek blijkt namelijk dat gemengde groepen studenten, de beste innovatieve ideeën weten te genereren.

De indeling van groepen wordt – in de regel – door de organisatoren gedaan, om te voorkomen dat gelijkgestemden of bekenden bij elkaar in dezelfde groep zitten.

Indien een Ventureclass als extra-curriculair element wordt georganiseerd, kunnen studenten worden uitgenodigd om voor deelname te solliciteren. De voordelen van deze aanpak zijn (1) dat – in de regel – gemotiveerde studenten aan de Ventureclass deelnemen en 2) dat er gemengde groepen zullen ontstaan.

Indien een Ventureclass als onderdeel van het curriculum (minor of module) wordt georganiseerd, is het voor studenten een verplicht onderdeel om te volgen. Motivatie van studenten en gemengde groepen, zijn dan een punt van aandacht.

## 2.2.2 Programma

Een Ventureclass kent een programma dat geschikt is voor een dagdeel.

### **Voorbeeldprogramma Ventureclass – middag**

13:30-13:50	Opening door dagvoorzitter Kennismaking
13:50-14:10	Casus Presentatie door ondernemer, uitmondend in vraagstuk Gelegenheid tot verhelderende vragen Indeling van groepen
14:10-15:10	Studenten werken in groepjes ideeën uit
15:10-15:30	Pauze
15:30-16:10	Pitches door groepen studenten
16:10-16:30	Reflectie door ondernemer en/of docenten
16:30-17:00	Discussie
17:00	Afronding en einde

## 2.2.3 Opening

Van de dagvoorzitter wordt vooral scherpte gevraagd.

De opgave voor studenten is om buiten (eigen) kaders te denken. De dagvoorzitter moet hiertoe uitdagen en zelf ook een voorbeeld in zijn.

Voor de kennismaking kunnen verschillende technieken worden gebruikt. Het doel ervan is dat de student direct wordt geprikkeld om buiten bekende kaders te denken. Dit kan bijvoorbeeld door elke student een persoonlijke en onverwachte vraag te stellen, waar hij/zij direct antwoord op moet geven. De dagvoorzitter dient deze vragen bij de kennismaking paraat te hebben.

## 2.2.4 Casus

Het succes van een Ventureclass wordt in hoge mate bepaald door het vraagstuk dat de ondernemer presenteert. Dit vraagt aandacht en voorbereiding!

Door een goede presentatie wordt het vraagstuk ingeleid en in een context geplaatst. Deze presentatie mondt uit in het vraagstuk waarvoor studenten creatieve oplossingen moeten bedenken.

Met name een goede en heldere presentatie van het vraagstuk (open en uitdagend) vraagt aandacht en voorbereiding.

Aan het einde van de presentatie van de ondernemer krijgen studenten de gelegenheid om verhelderende vragen te stellen.

De casuspresentatie wordt afgesloten met het bekendmaken van de groepsindeling.

De dagvoorzitter legt het programma voor de rest van de middag uit.

En legt kort uit waar een goede pitch aan moet voldoen:

- 'kop': pakkende opening waaruit blijkt dat vraag van ondernemer is begrepen;
- 'romp': creatief idee
- 'staart': afsluiter die 'blijft hangen'.

### *2.2.5 Ruimte en materialen*

Zorg voor voldoende ruimte(s).

De opening en presentatie door de ondernemer worden in een centrale ruimte gedaan. Later komen de studenten in deze ruimte terug voor de presentaties van de creatieve oplossingen. Tussendoor werken studenten in groepjes (3-5 studenten) in kleinere ruimtes o.i.d.

Zorg voor voldoende materialen (flappen, stiften, mindmaps, enz.) zodat studenten hun creatieve ideeën kunnen uitwerken.

Er kan voor gekozen worden om studenten vrijheid te geven, zodat ze zelf hun manier van werken bepalen. Dit kan tot verrassende aanpakken en ideeën leiden, afhankelijk van de creativiteit van studenten zelf.

Er kan ook voor gekozen worden om de studenten met bepaalde brainstormtechnieken te laten werken. Enerzijds worden studenten dan gestuurd en wellicht beperkt. Anderzijds zijn veel studenten dergelijke werkvormen niet gewend en is het goed om ze daarmee kennis te laten maken en mee te leren werken.

### *2.2.6 Begeleiding*

Studenten blijken in de praktijk eerst tijd nodig te hebben om de vraag als groepje te 'verwerken'. Daardoor lijkt het soms alsof er het eerste half uur niet veel gebeurt.

Circa 15-20 minuten voor het einde van dit programmaonderdeel worden studenten opgeroepen om de presentatie voor te bereiden: wie doet presentatie, wat is inhoud, hoe wordt het gepresenteerd, enz.

Studenten blijken in de praktijk vanaf dit moment (vaak) druk te ervaren en komen dan soms tot heel verrassende ideeën.

De ondernemer (opdrachtgever) en betrokken docenten lopen tijdens dit onderdeel van het middagprogramma rond. Ze stellen vragen en stimuleren voortdurend tot creativiteit.

### *2.2.7 Presentatie*

De presentaties worden als 'pitches' gegeven. Dit betekent ca. 3 minuten.

Het is aan te bevelen om de tijd strak te bewaken, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een zandloper, wekker, o.i.d.

### *2.2.8 Jury*

De studenten presenteren de creatieve ideeën voor een zogenaamde jury.

Het neerzetten van een jury werkt voor studenten stimulerend. Net als de tijdsdruk en het competitie-element.

In de jury kunnen zitting hebben:

- De ondernemer (of ondernemers);
- Eén of enkele inhoudsdeskundigen;
- Docent die vooral de presentatie beoordeelt.

De jury beoordeelt de presentaties met behulp van een formulier.

Indien het competitie-element is ingebracht, wordt aan het einde een winnaar bekend gemaakt.

## Beoordeling van pitch Venture Class

Er is een aantal criteria om de pitch te beoordelen.  
 Deze criteria worden gebruikt voor het geven van feedback én voor de beoordeling.  
 Voor wat betreft de beoordeling zijn er drie opties:  
 1 = matig,  
 2 = voldoende,  
 3 = goed.  
 Het criterium 'willen we in dit plan investeren?' telt dubbel.

Criteria	Feedback	Beoordeling
Is het vraagstuk van het bedrijf / de ondernemer(s) goed begrepen?		
Is het plan innovatief?		
Sluit het plan goed aan bij het bedrijf / de ondernemer(s)?		
Lijkt het plan haalbaar (tijd/middelen)?		
Willen we in dit plan investeren?  <b>Telt dubbel!!</b>		
Is het plan enthousiast gepresenteerd?		
<b>Conclusie</b>		



### 2.2.9 Discussie

In de praktijk blijkt vaak dat een groepje studenten *niet* een *totaal-oplossing* bedenkt voor het vraagstuk dat door de ondernemer is ingebracht. Vaak hebben meerdere groepen studenten goede en creatieve ideeën die als *deel-oplossing* van het vraagstuk kunnen worden beschouwd.

Het is daarom aan te bevelen om – onder leiding van de dagvoorzitter – na de presentaties een discussie met elkaar te voeren.

Het doel van deze discussie is om de deel-oplossingen met elkaar te verbinden, opdat daar (wellicht) nog weer nieuwe ideeën uit ontstaan.

*Het totaal is meer dan de som der delen!*

Het leiden van een dergelijke discussie vraagt veel van een dagvoorzitter: scherpheid in het moment, creativiteit, overzicht (wat kan er nog meer mee te maken hebben?), inzicht (wat is hier de essentie, de vraag achter de oplossing?).

### 2.2.10 Afsluiting en einde

Zorg ervoor dat het einde van de Ventureclass ‘open’ is.

Afhankelijk van wat wordt bedacht en gepresenteerd, moet de dagvoorzitter eerder kunnen stoppen of langer kunnen doorgaan.

Het is aan te bevelen om na de Ventureclass even na te praten onder het genot van een hapje/drankje.

### 2.2.11 Prijzen en patenten

Een competitie-element in de Ventureclass werkt vaak stimulerend.

Bedenk hiervoor – eventueel in samenspraak met de ondernemer – een passende beloning (prijs). Soms wordt ervoor gekozen om de studenten ‘als prijs’ het idee nog een keer te laten presenteren, bijvoorbeeld bij het bedrijf of op een ander podium.

Spreek van te voren iets af over ‘patenten’ of intellectueel eigendom, enz.

Vaak zal het zo zijn dat de creatieve ideeën, echt alleen maar ideeën zijn en niet ‘praktijkrijp’. Studenten vragen echter wel wat er met hun ideeën gebeurt.

Duidelijkheid (management van verwachtingen) is in dezen belangrijk.

### 2.2.12 Evaluatie

Aan het einde kan de deelnemende studenten worden gevraagd om een (kort) evaluatieformulier in te vullen. De feedback van studenten geeft de gelegenheid om het een volgende keer (weer) beter te doen!

## **Evaluatieformulier Ventureclass**

Hoe relevant is het onderwerp van deze ventureclass voor jou?

Was het vraagstuk van de ondernemer/spreker duidelijk voor jou? Als niet, licht toe.

Had je het idee dat je over voldoende kennis/vaardigheden/middelen kon beschikken om een goede oplossingen te vinden voor het vraagstuk? Licht toe.

Was er voldoende tijd om de ideeën uit te werken?

Heb je nog suggesties voor een verbetering van de ventureclass?

Ben je van plan om je nogmaals aan te melden voor een ventureclass?

*Opmerkingen:*

## 3 Masterclasses

### 3.1 Essentie en doel

De Masterclass is een didactische werkvorm waarbij studenten (ondernemers in opleiding) zich kunnen spiegelen aan ervaren ondernemers (CEO's).

De ondernemer of CEO vertelt de studenten over zijn eigen ondernemerschap (-ontwikkeling), stimuleert studenten om hun eigen ontwikkeling ter hand te nemen en kan – indien gewenst – jonge ondernemers coachen.

Een Masterclass wordt normaliter bij het bedrijf / de ondernemer gehouden.

Het is aan te raden om een reeks van Masterclasses te organiseren; bijvoorbeeld drie, elke maand één. En dan voor ondernemers/bedrijven/CEO's uit verschillende sectoren te kiezen. Het programma van elke Masterclass is hetzelfde (zie: § 3.2.2), de Master is steeds een ander.

In tegenstelling tot de Ventureclass is de Masterclass geen 'snelkookplan-methode'. Integendeel, bij de Masterclass is ontspanning en vertrouwen een belangrijke basis om in deze setting van elkaar te leren.

### 3.2 Aanwijzingen voor docenten en studenten

#### 3.2.1 *Studenten*

Het aantal studenten dat aan een Masterclass meedoet, ligt niet vast maar kan variëren. Het optimaal aantal is ongeveer 15-20 studenten.

Een groeps grootte waar een goed en open gesprek mee te voeren is.

Indien de groep kleiner is dan 15 studenten, kunnen studenten het als ongemakkelijk ervaren, aangezien zij ten allen tijd verplicht zijn om aan het gesprek mee te doen.

Indien de groep groter is dan 20 studenten, wordt het gesprek een college en mist het zijn doel.

Indien een Masterclass als extra-curriculair element wordt georganiseerd, kunnen studenten worden uitgenodigd om voor deelname te solliciteren. Het grote voordeel van deze aanpak is, dat – in de regel – gemotiveerde studenten aan de Masterclass deelnemen.

Indien een Masterclass als onderdeel van het curriculum (minor of module) wordt georganiseerd, is het voor studenten een verplicht onderdeel om te volgen. Motivatie van studenten is dan een punt van aandacht. Met name richting de Master-ondernemer.

### 3.2.2 Programma

Een Masterclass kent een programma dat geschikt is voor een dagdeel.

#### **Voorbeeldprogramma Masterclass – middag**

Vooraf	Reis naar bedrijf
13:30-14.30	Ontvangst op bedrijf / door ondernemer
	Rondleiding door bedrijf
14.30-15.30	Presentatie van ondernemer over: - eigen ondernemerschapontwikkeling - ondernemer dilemma's
15.30-16.00	Vragen en discussie
16.00-16.15	Pauze
16.15-17.45	Intervisie
17.45-18.00	Afsluiting
18.00-avond	Gezamenlijk eten

### 3.2.3 Master-ondernemer / CEO

De selectie van de Master-ondernemer en de voorbereiding van en met de ondernemer is een belangrijke succesfactor van een Masterclass.

Van de Master-ondernemer wordt gevraagd dat hij over zichzelf kan vertellen; zijn eigen ondernemersontwikkeling / leven. En ook over zijn ondernemer dilemma's: 'waar ligt hij 's nachts als ondernemer wakker van?'

Veel ondernemers / CEO's hebben de neiging om over het bedrijf, de omzet, enz. te vertellen. Dit is bij een Masterclass (juist) niet de bedoeling. Het persoonlijke verhaal is de succesfactor voor spiegelen en inspireren.

Om dit te realiseren is een goede selectie van Master-ondernemers noodzakelijk. Evenals een goede voorbespreking over programma, verwachtingen, afspraken, enz.

#### **Voorbeeld**

15 hbo-studenten volgden een masterclass en waren op bezoek van dhr. NN., CEO van een groot bedrijf in het noorden van het land. Hij begon zijn presentatie met te zeggen: *'Jongens, ik heb deze middag voorbesproken met jullie begeleider. We hebben afgesproken dat jullie niets opschrijven en ook geen foto's maken. En dat alles wat vanmiddag wordt verteld binnen deze kamer blijft. Deal?'*

...

*Oké, mooi, dan hebben we hopelijk een goed gesprek vanmiddag.*

...

Het verhaal/gesprek duurde 3,5 uur. De studenten hadden geen behoefte aan pauze...

### 3.2.4 Studenten

De ervaringen met dit concept zijn geweest, dat studenten voor de Masterclass moesten solliciteren bij enkele begeleidende docenten.

De studenten die hiervoor in aanmerking komen / worden geselecteerd, worden uitgenodigd voor een startbijeenkomst.

Tijdens deze start-bijeenkomst worden programma, maar vooral verwachtingen en 'cultuur' van de Masterclass gepresenteerd/gedeeld.

<input type="checkbox"/> Gesprek met <b>Master</b>	<i>Respecteren</i>
<input type="checkbox"/> <i>Aanwezigheid en op tijd,</i>	
<input type="checkbox"/> <i>Kleding</i>	
<input type="checkbox"/> Kijkje in de keuken	<i>Vertrouwen</i>
<input type="checkbox"/> <i>Openheid</i>	
<input type="checkbox"/> Gesprek met <b>elkaar</b>	<i>Ontmoeten</i>
<input type="checkbox"/> <i>Intervisie</i>	

### 3.2.5 Ondernemerschapstest

Wanneer er een reeks van Masterclasses wordt georganiseerd, heeft het voor studenten meerwaarde om bij de start en aan het einde van de reeks een ondernemerschapstest te doen.

Er zijn hiervoor meerdere testen beschikbaar, al dan niet gratis.

Er is o.a. ervaring opgedaan met de ondernemerschapstest van WUR-LEI, contactpersoon dhr. Bert Smit, [bertb.smit@wur.nl](mailto:bertb.smit@wur.nl)

Het is aan te bevelen om een test te kiezen die echt inzoomt op ondernemerschapscompetenties, zoals: strategie, organisatie, netwerken, conceptueel handelen, enz.

De waarde van het twee keer invullen van de ondernemerschapstest is niet (zoeer) dat de student door het volgen van de Masterclass-serie zijn competenties verbeterd. Hoewel dat op zich een mooi resultaat is. De meerwaarde is vooral dat de student (ondernemer in opleiding) zich *spiegelt* aan een ervaren ondernemer en zich daardoor beter bewust wordt van eigen kunnen en kennen.

#### **Quote van student**

Sommige studenten scoorden bij sommige ondernemerschapscompetenties in de tweede test lager dan in de eerste test.

De verklaring en ook het gevoel van henzelf daarbij was:

*'Ik dacht dat ik aardig wat strategisch inzicht had, maar toen ik meneer NN hoorde vertellen over hoe hij externe ontwikkelingen vertaalt naar bedrijfsstrategie, besepte ik dat ik nog een hoop moet leren.'*

### 3.2.6 Begeleiding

De ervaring leert dat door een goede voorbereiding (verwachtingsmanagement) er tijdens de Masterclasses weinig begeleiding nodig is.

De rol van de begeleidend docent is vooral:

- ✓ Sfeer tijdens de Masterclass en in de groep 'bewaken';
- ✓ Verdiepende vragen stellen (de vraag achter de vraag).

### 3.2.7 Intervisie

Naar aanleiding van de presentatie van en het gesprek met de Master-ondernemer / CEO gaan studenten met elkaar in gesprek over hun eigen ondernemerschapsvraag (vragen).

Hiervoor wordt de gesprekstechniek van intervisie gebruikt.

De begeleidend docent is gespreksleider.

De optimale groepsgrootte voor intervisie is ca. 12 mensen. Wanneer er aan de Masterclass meer dan 15 studenten deelnemen, is het te overwegen om voor dit programmaonderdeel de groep te splitsen.

De Master-ondernemer / CEO kan aansluiten bij (een van) de groepen. De ervaring leert dat zij dat interessant vinden om op die wijze kennis te maken met de leefwereld van studenten (ondernemers in opleiding) en de vraagstukken die zij hebben.

Er zijn meerdere intervisie-technieken beschikbaar (zie: internet).

De ervaring leert dat studenten wat 'ongeduldig' zijn. Bij intervisie-technieken waarbij veel tijd wordt besteed aan 'vraagarticulatie' of 'herformulering' wilden studenten graag spreken over oplossingen.

Op dit punt is er een merkbaar verschil met ervaren ondernemers (of oudere professionals). Het is raadzaam om 'gevoel' te hebben voor het leeftijdsaspect aan dergelijke gesprekstechnieken.

### 3.2.8 Samen eten

Masterclasses zijn altijd afgesloten met een maaltijd. Dan wel op locatie bij het bedrijf, dan wel in een restaurant in de buurt.

Het is aan te bevelen om de Master-ondernemer hier ook bij uit te nodigen.

De meerwaarde van een afsluitende maaltijd is groot. Er wordt nagepraat, er worden (nog meer) persoonlijke ervaringen uitgewisseld, enz.

*Samen eten verbindt*

### 3.2.9 Evaluatie

Aan het einde kan de deelnemende studenten worden gevraagd om een evaluatieformulier in te vullen. Het is aan te bevelen om deze feedback te verwerken EN de uitkomst(en) ervan met de studenten te bespreken.

Het is goed wanneer de studenten intussen ook de uitslag van de tweede competentiescan hebben ontvangen.

Het hoofdonderwerp van het evaluatiegesprek is dan:

*'wat hebben jullie van deze Masterclass-serie geleerd?'*

Zo worden in het gesprek worden de leerwinsten van de Masterclasses voor de studenten (ondernemers in opleiding) geogst. De ervaring heeft geleerd dat deze niet goed in scores weer te geven is, maar dat studenten een jaar later nog praten over hetgeen ze hebben meegemaakt / hebben geleerd.

## Evaluatie Masterclass Ondernemerschap

**Naam:** ...

**Klas:** ...

**Datum:** ...

(Markeer het juiste antwoord, vet & onderstrepen)

1.	Hoe beoordeel je het feit dat deze Masterclass voor een vooraf geselecteerde groep studenten is georganiseerd?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
2.	Hoe beoordeel je het feit dat je voor het meedoen aan deze Masterclass een 'motivatiebrief' moest schrijven?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
3.	Hoe beoordeel je de introductiebijeenkomst – als geheel?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
3a.	Hoe beoordeel je de presentatie van begeleidend docent NN tijdens de introductie-bijeenkomst?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
3b.	Hoe beoordeel je de presentatie van dhr. NN over de competentiescan tijdens de introductie-bijeenkomst?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
3c.	Hoe beoordeel je het invullen van de competentiescan tijdens de introductie-bijeenkomst?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
3d.	Hoe beoordeel je de terugkoppeling van dhr. NN op de competentiescan tijdens de introductie-bijeenkomst?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht



4.	Hoe beoordeel je Masterclass 1 als geheel?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4a.	Hoe beoordeel je de rondleiding tijdens Masterclass 1?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4b.	Hoe beoordeel je de presentatie van dhr. NN tijdens Masterclass 1?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4c.	Hoe beoordeel je het beantwoorden van vragen door dhr. NN tijdens Masterclass 1?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4d.	Hoe beoordeel je de intervisie-sessie?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4e.	Hoe beoordeel je de feedback van de begeleidend docent tijdens deze intervisie-sessie?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4f.	Hoe beoordeel je de feedback van medestudenten tijdens deze intervisie-sessie?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4g.	Hoe beoordeel je de toegevoegde waarde van een afsluitende maaltijd?	goed	redelijk	neutraal	zwak	slecht
4h.	Wat is voor jou (in 1 zin) de (ondernemers-) les van deze Masterclass (1)?					
5.	Bovenstaande vragen zijn te herhalen voor andere Masterclasses in reeks					

## 4 Literatuurlijst

1. Gielen, P., Biemans, H., Mulder, M. (2006). *Inspirerende leeromgevingen voor Ondernemers. Aanwijzingen voor ontwerpers en begeleiders*. Leerstoelgroep Educatie- en competentiestudies, Wageningen UR.
2. Groen, A. (2016). *Inspiratiesessie 'welke ondernemerscompetenties heb je nodig?'* Aeres Hogeschool Dronten, <https://www.youtube.com/watch?v=q3kgsGmO30&index=7&list=PLm2BgxLxhg4naZXxrzHerLFxWLgFROuLI>
3. Kemps-Saith, L. (zd). *Topklas Ondernemen*. HAS Den Bosch.
4. Kortstee, H.A.M., et al (2011). *Een leven lang leren. Voortdurende ontwikkeling van ondernemerscompetenties in kenniscoalities*. LEI-rapport 2011-069. LEI-Wageningen UR.
5. Oosterhoff, W., Smit, A.B. (2014). *Ondernemerschap kun je leren*. V-focus, december 2014, p. 12-13.
6. Smit, A.B., Leeuwen, M.A.E. van. (2013). *De Agro Groeiversneller. Leven-lang-leren voor ambitieuze ondernemers*. LEI-rapport 2013-029. LEI-Wageningen UR.
7. Wesselink, R., Elsen, E. van den., Biemans, H., Mulder, M. (zd). *Matrix voor competentiegericht beroepsonderwijs. Instrument voor het ontwikkelen van beroepsonderwijs op basis van competenties*. Leerstoelgroep Educatie- en competentiestudies, Wageningen UR.